

บทที่ ๔

การตรวจสอบบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์

ปัจจุบันวิธีการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานของสถาบันการเงินมี ๒ วิธีคือ

๑. การกำหนดให้บริษัทยื่นรายงานตามแบบที่กำหนด
๒. การเข้าตรวจสอบ ณ ที่ทำการของบริษัท

การกำหนดให้ยื่นรายงาน

การกำหนดให้บริษัทการเงินยื่นรายงานต่อธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการควบคุมบริษัทการเงินในเบื้องต้น เพื่อที่จะได้ใช้รายงานนั้นในการวิเคราะห์ฐานะและการดำเนินงานของบริษัทว่ามี การเปลี่ยนแปลงไปในทางใด และมีความมั่นคงเพียงไร หรือมีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับหรือไม่ แต่การกำหนดให้ยื่นรายงานดังกล่าวมีจุดอ่อนในเรื่องความถูกต้องหรือครบถ้วนของข้อมูล กล่าวคือ ไม่สามารถทราบได้ว่าข้อมูลที่รายงานนั้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ ที่สำคัญคือไม่สามารถประเมินคุณภาพสินทรัพย์ได้อย่างละเอียดครบถ้วน จึงจำเป็นต้องอาศัยการตรวจสอบควบคู่กันไปด้วย

รายงานที่ยื่นต่อธนาคารแห่งประเทศไทยนั้นมีหลายลักษณะด้วยกัน เช่น รายงานรายสัปดาห์ รายเดือน รายไตรมาส และรายงานประจำปี รายงานต่าง ๆ เหล่านี้คือ

๑. รายงานประจำสัปดาห์ ได้แก่

- ก. รายงานแสดงการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง
- ข. รายงานแสดงการซื้อขายหลักทรัพย์ เนื่องจากการประกอบกิจการนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์

๒. รายงานประจำเดือน ได้แก่

- ก. รายงานแสดงฐานะการเงิน
- ข. รายงานแสดงการให้กู้ยืมและหรือลงทุนรายใหญ่
- ๓. รายงานประจำไตรมาส ได้แก่
 - ก. รายงานแสดงเงินกู้ยืมหรือได้รับจากประชาชน แยกตามประเภทเจ้าหนี้
 - ข. รายงานแสดงเงินให้กู้ยืมแยกตามประเภทลูกหนี้
- ๔. รายงานประจำปี ได้แก่
 - ก. รายงานแสดงฐานะการเงินประจำปี
 - ข. บัญชีกำไรขาดทุนประจำปี

การตรวจสอบสถาบันการเงิน

๑. ความหมายของคำว่า "การตรวจสอบสถาบันการเงิน"

การตรวจสอบสถาบันการเงิน (Financial Institutions Examination or Inspection) เป็นคำที่เริ่มใช้มาเป็นเวลาไม่นานนัก เรียกได้ว่าเป็นคำใหม่ ในด้านถ้อยคำมีความหมายคล้ายคลึงกับ "การสอบบัญชีสถาบันการเงิน" (Financial Institutions Audit) อยู่มาก ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ แต่ในทางปฏิบัติมีข้อแตกต่างกันอยู่หลายประการ

๑) การสอบบัญชีสถาบันการเงิน กระทำโดยผู้สอบบัญชี ซึ่งโดยปกติผู้ถือหุ้นของบริษัทนั้นได้แต่งตั้งขึ้นในลักษณะเดียวกับบริษัทจำกัดทั่วไป เพราะบริษัทการเงินตั้งขึ้นในรูปบริษัทจำกัดตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่การตรวจสอบสถาบันการเงินกระทำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังหรือผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นผู้แต่งตั้งตามความในพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ฉะนั้น ผู้สอบบัญชีของบริษัทการเงินจึงมีลักษณะเป็นผู้แทนของผู้ถือหุ้น แต่พนักงานเจ้าหน้าที่มีลักษณะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย

๒) เมื่อผู้สอบบัญชีคือผู้แทนของผู้ถือหุ้นดังกล่าวแล้ว จึงมีวัตถุประสงค์และความรับผิดชอบในการกระทำ เพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ จริ่งอยู่แม้ผู้สอบบัญชีจะได้

ตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสาธารณชนก็ตาม ประโยชน์ของผู้ถือหุ้นที่ได้แต่งตั้งตนขึ้นมา ยังมีความสำคัญอยู่มาก ส่วนพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นได้รับการแต่งตั้งและมอบหมายอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ความรับผิดชอบต่อประโยชน์ของสาธารณชน และวงการบริษัทการเงินโดยส่วนรวมจึงมีโดยตรง

๓) การสอบบัญชีบริษัทการเงินคำนึงถึงความถูกต้องและความสุจริตใจในการปฏิบัติงานของพนักงานแต่ละด้านด้วย ฉะนั้น ในทางปฏิบัติผู้สอบบัญชีจึงต้องตรวจสอบรายการในบัญชี ใบสำคัญ และเอกสารสัญญาต่าง ๆ ให้ถูกถ้วน ทั้งนี้ ก็เพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดคร่ำไหล เกิดความเสียหายแก่บริษัทการเงินนั้น ๆ ได้ การปฏิบัติดังกล่าวต้องใช้เวลาานาน และจำนวนพนักงานมากด้วยกัน การปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีจึงมักจะเริ่มตั้งแต่เริ่มงวดบัญชีใหม่ ตลอดจนถึงสิ้นงวดการบัญชีนั้น ๆ ตรงกันข้ามกับพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าตรวจสอบบริษัทการเงิน ก็ด้วยความประสงค์ที่จะทราบฐานะและการดำเนินงานในด้านที่สำคัญอันอาจกระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์ของประชาชนและเจ้าหน้าที่ และเพื่อที่จะทราบถึงการดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ อันมีผลเกี่ยวโยงถึงประโยชน์ของประชาชน และระบบเศรษฐกิจของประเทศ และผลกระทบท่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของวงการบริษัทการเงินในประเทศโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสุจริตของพนักงานโดยตรง ระยะเวลาที่ใช้ปฏิบัติรวมถึงความละเอียดถี่ถ้วนในการตรวจสอบรายการบางอย่างที่ถือความสำคัญในผลที่จะกระทบกระเทือนถึงส่วนรวมดังกล่าวจึงน้อยกว่าการปฏิบัติของผู้สอบบัญชีอยู่มาก

๒. ความจำเป็นและความมุ่งหมายในการตรวจสอบสถาบันการเงิน

๑) ความจำเป็น

บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ เป็นสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่กู้ยืมเงินจากประชาชน และใช้เงินนั้นหาผลประโยชน์โดยให้กู้ยืมเงินและดำเนินธุรกิจอื่นตามประเภทที่ได้รับอนุญาต ส่วนบริษัทหลักทรัพย์ก็ดำเนินธุรกิจเกี่ยวข้องกับประชาชนเช่นเดียวกัน อาทิเช่น มีการให้กู้ยืมเงินแก่ลูกค้าเพื่อซื้อหลักทรัพย์ และมีการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน เป็นต้น ธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ เริ่มได้รับความนิยมเชื่อถือจากประชาชนในด้านการกู้ยืมเงินจากประชาชน

และดำเนินธุรกิจการเงินอื่น นับได้ว่าเป็นสถาบันการเงินที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อเศรษฐกิจของชุมชนมากขึ้นเป็นลำดับ บริษัทการเงินเหล่านี้ย่อมมีความรับผิดชอบมากทั้งในด้าน เศรษฐกิจของส่วนรวม และในด้านประชาชนผู้ให้กู้ยืมแก่บริษัทด้วย หากเกิดการขัดข้องจากการประกอบการของบริษัทการเงินแห่งใด ผลเสียหายย่อมกระทบกระเทือนถึงระบบเศรษฐกิจ ประชาชนผู้ฝากเงิน รวมตลอดถึงผู้ประกอบธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรม ผู้บริโภคที่ได้อาศัยเงินทุนจากการกู้ยืมจากบริษัทการเงินด้วยการป้องกันความขัดข้องเสียหายและก่อให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยในวงการสถาบันการเงิน จึงเป็นความจำเป็นที่จำเป็นต้องมีการควบคุมสถาบันการเงินขึ้น ในการควบคุมสถาบันการเงินให้ได้ผลอย่างจริงจังนั้น การตรวจสอบสถาบันการเงินนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ควบคุมจะได้ทราบถึงฐานะและการดำเนินงานของสถาบันการเงินนั้น ๆ อย่างถี่ถ้วนและถูกต้องนอกเหนือจากแบบรายงานที่กำหนดให้บริษัทการเงินกรอกส่งมาให้ตามปกติ และพิจารณาสั่งการให้ปรับปรุงแก้ไขหรือวางนโยบายในการดำเนินการต่อไปได้ถูกต้องในเวลาที่เหมาะสม

๒) ความมุ่งหมาย

ความมุ่งหมายของการตรวจสอบ สรุปได้ว่าเป็นการตรวจสอบกิจการ สินทรัพย์ และหนี้สินของบริษัทการเงิน เพื่อที่จะได้ทราบฐานะและการดำเนินงานของแต่ละบริษัททั้งในปัจจุบัน และอนาคต เมื่อได้ทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่ควบคุมจึงจะสามารถออกคำสั่งหรือให้ข้อแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขฐานะและการดำเนินงาน รวมถึงการจัดวางแนวทางในการประกอบธุรกิจต่อไปในภายหน้าของบริษัทการเงินนั้นหรือระบบบริษัทการเงินโดยส่วนรวมให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมแก่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ระบุไว้

๓. เจ้าหน้าที่ตรวจสอบและสายการบังคับบัญชา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. ๒๕๒๒ จึงเป็นผู้ควบคุมบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์และบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ โดยมีกองนโยบายการเงินและสถาบันการเงินเป็นเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ รัฐมนตรีฯ ได้มอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยทำหน้าที่ควบคุมดูแลบริษัทการเงินประเภทดังกล่าวให้ปฏิบัติตามกฎหมาย รวมถึงการตรวจสอบบริษัทการเงินด้วย

ในทางปฏิบัติธนาคารแห่งประเทศไทยทำหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบบริษัท เงินทุน บริษัท หลักทรัพย์และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ทุกกรณี และรัฐมนตรีฯ เป็นผู้พิจารณาดำเนินการขั้นสุดท้าย ในทางปฏิบัติส่วนตรวจสอบและวิเคราะห์สถาบันการเงิน ทำหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจสอบและวิเคราะห์แบบรายงานต่าง ๆ ที่สถาบันการเงินยื่นมา โดยยื่นต่อฝ่ายกำกับและตรวจสอบสถาบันการเงินและผู้ว่าการฯ ตามลำดับ มีผู้ตรวจสอบซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายร่วมกับผู้ตรวจสอบผู้ช่วยเป็นผู้ดำเนินการ พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายโดยปกติจะแต่งตั้งจากพนักงานในตำแหน่งตั้งแต่ผู้ตรวจสอบขึ้นไป

เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ^๑ มาตรา ๖๘ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. ๒๕๒๒ บัญญัติว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ

(๑) ที่จะสั่งให้กรรมการ พนักงานหรือลูกจ้างของบริษัทและผู้สอบบัญชีของบริษัทมาให้ถ้อยคำหรือส่งสำเนาหรือแสดงสมุดบัญชี เอกสาร ทวงตรา หรือหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับกิจการ สิ้นทรัพย์และหนี้สินของบริษัท

(๒) เข้าไปในสถานที่ประกอบธุรกิจของบริษัทเพื่อตรวจสอบกิจการ สิ้นทรัพย์ และหนี้สินของบริษัทในเวลาทำงานปกติ

ในเวลาเดียวกัน พนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีความรับผิดชอบตาม^๒

มาตรา ๗๗ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งบัญญัติว่า ผู้ใดล่วงรู้กิจการของบริษัทใดเนื่องจากการปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้อันเป็นกิจการที่ตามปกติวิสัยของบริษัทจะพึงสงวนไว้ไม่เปิดเผย ถ้าผู้นั้นนำไปเปิดเผยนอกจากตามหน้าที่หรือเพื่อประโยชน์แก่การสอบสวนหรือพิจารณาคดี ต้อง

^๑ พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. ๒๕๒๒

^๒ เรื่องเดียวกัน

ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

๔. ประโยชน์ของการตรวจสอบ

ผลการตรวจสอบที่ได้รับก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้านด้วยกัน ดังนี้

ด้านรัฐบาล

- (๑) เจ้าหน้าที่ควบคุมสถาบันการเงินเหล่านี้ สามารถออกคำสั่งหรือคำแนะนำ หรือดำเนินการในทางการเงินอื่นกับสถาบันการเงินในทางที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถวางนโยบายในการควบคุมสถาบันการเงินทั้งระบบ และแต่ละบริษัทได้ในระยะต่อไป เพื่อก่อให้เกิดระบบสถาบันการเงินที่มั่นคงและปลอดภัย
- (๒) เป็นแนวทางในการออกหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ประกาศ หรือข้อบังคับ หรือการวางนโยบาย เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ หรือเพื่อประโยชน์ในทางการควบคุมบริษัทการเงินในภาวะที่เหมาะสม

ประชาชนผู้ให้กู้

- (๓) ประชาชนและผู้ให้กู้เงิน ได้รับความคุ้มครองประโยชน์ตนที่เกี่ยวข้องอยู่กับ บริษัทการเงินนั้น ๆ ในด้านการให้กู้เงินหรือด้านอื่นทางตรง และได้รับประโยชน์จากระบบการเงินที่มั่นคงและปลอดภัย อันเป็นรากฐานของความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของประเทศโดยทางอ้อม

บริษัทการเงินที่ถูกตรวจสอบ

- (๔) กรรมการและพนักงานของบริษัทการเงินนั้น ๆ สามารถทราบฐานะและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของบริษัทตน ในทัศนะของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเป็นประโยชน์ในการวางนโยบายและปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อกิจการของบริษัทการเงินนั้น ๆ

ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องก็ย่อมก่อให้เกิดความมั่นคงและมีรายได้ตกถึงผู้ถือหุ้น
ที่นำเงินมาลงทุน

ระบบสถาบันการเงิน

(๕) ระวังยับยั้งการดำเนินธุรกิจของบริษัทการเงินที่ไม่เหมาะสม และระงับการ
แข่งขันระหว่างบริษัทการเงินด้วยกันในทางที่ไม่ชอบ ก่อให้เกิดความเป็น
ระเบียบเรียบร้อยและมั่นคงปลอดภัยในวงการบริษัทการเงิน

๕. บริษัทที่อยู่ในขอบเขตของการตรวจสอบ

บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ที่ได้รับอนุญาตให้เปิดดำเนิน
ธุรกิจในประเทศไทย รวมทั้งสำนักงานสาขาอยู่ในขอบเขตที่จะได้รับการตรวจสอบตามกฎหมายทุกแห่ง
มีจำนวนดังนี้

จำนวนสำนักงานเมื่อสิ้นปี ๒๕๒๔^๑

บริษัทเงินทุน	๒๘	สำนักงาน
บริษัทหลักทรัพย์	๑๖	"
บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์	๘๔	"
บริษัทเครดิตฟองซิเอร์	๓๓	"
สาขาบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์	๒๔	"
สาขาบริษัทเงินทุน	๓	"
รวม	๑๙๓	สำนักงาน

ปริมาณธุรกิจเมื่อสิ้นปี ๒๕๒๔^๑

^๑ ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หน่วย : ล้านบาท

	<u>บริษัทเงินทุนและ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์</u>	<u>บริษัทหลักทรัพย์</u>	<u>บริษัท เครดิตฟองซิเอร์</u>	<u>รวม</u>
เงินกู้ยืม	๖๗, ๕๗๒	๓๘๗	๔, ๐๒๔	๗๑, ๙๘๓
เงินให้กู้ยืม	๖๗, ๓๙๐	๒๒๙	๓, ๑๑๕	๗๐, ๗๓๔
สินทรัพย์	๗๖, ๘๙๗	๑, ๓๔๒	๔, ๙๕๕	๘๓, ๒๐๔
เงินกองทุน	๗, ๔๙๘	๖๘๖	๗๖๔	๘, ๙๔๘
จำนวนบริษัท	๑๑๒	๑๖	๓๓	

นอกจากนี้ยังมีอำนาจเข้าทำการตรวจสอบบริษัทการเงินอื่นที่ประกอบธุรกิจเงินทุน
ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ โดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งดำเนินธุรกิจโดยไม่ชอบด้วย
กฎหมายอีกด้วย

๖. ระยะเวลาการตรวจสอบ

ความถี่ห่างของการตรวจสอบบริษัทการเงินแต่ละครั้ง ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่
ควบคุมและตรวจสอบ ตามความจำเป็นในข้อที่จะต้องการทราบฐานะและการดำเนินงานของบริษัทการเงิน
เงินนั้น และกำลังคนของพนักงานเจ้าหน้าที่ประกอบกับบริษัทการเงินที่มีฐานะและการดำเนินการรัดกุม
มั่นคงและไม่มีข้อสงสัยเกิดขึ้นที่ควรสนใจ ก็อาจเว้นระยะเวลาการตรวจสอบให้ห่างออกไปได้ แต่ในบริษัทที่มี
ฐานะและการดำเนินงานเป็นที่น่าห่วงใย หรือมีข้อสงสัยเกิดขึ้นอยู่มาก ก็จะต้องตรวจสอบถี่ขึ้นตามความจำเป็น

กำหนดระยะเวลาในการตรวจดังกล่าว มิใช่กฎเกณฑ์ตายตัว ในการปฏิบัติจริงย่อมขึ้น
อยู่กับอัตรากำลังกับปริมาณงานและความยุ่งยากในการตรวจสอบ บริษัทใดมีความจำเป็นต้องกระทำ
โดยรีบด่วน ซึ่งอาจทำให้ต้องขยายระยะเวลาเข้าตรวจสอบบริษัทที่มีปัญหาให้นานออกไปอีกได้

ส่วนระยะเวลาการตรวจสอบนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่ทุกคนยึดถือเป็นหลักในการตรวจสอบ
สอบว่าจะต้องใช้เวลาในการตรวจสอบให้สั้นที่สุด ด้วยเหตุผล ๒ ประการคือ

๑. ลดการรบกวนเวลาทำงานของเจ้าหน้าที่ในบริษัทที่ถูกตรวจสอบลง

๒. การลดระยะเวลาในการตรวจสอบลงทำให้ทราบผลและให้ข้อเสนอแนะแก่บริษัทผู้ถูกตรวจสอบได้เร็วยิ่งขึ้น การตรวจสอบที่ใช้ระยะเวลานานอาจทำให้การปรับปรุงแก้ไขของบริษัทกระทำไม่ได้ไม่ทันกาล

๗. วิธีการตรวจสอบ

ตามหลักปฏิบัติที่ธนาคารแห่งประเทศไทยปฏิบัติในการตรวจสอบกิจการและสินทรัพย์ของบริษัทการเงินจะทำการตรวจปีละครั้งหรือ ๒ ปีตรวจสอบ ๑ ครั้ง แต่ถ้าบริษัทใดมีฐานะการเงินไม่เป็นที่น่าปลอดภัยหรือมีการปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายสมควรให้มีการตรวจสอบ เป็นกรณีพิเศษก็อาจกระทำได้

วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ ณ ที่ทำการบริษัทนั้น อาจแยกออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ที่ต้องปฏิบัติควบคู่กัน ไปคือ

๑) ทำการตรวจสอบสินทรัพย์และหนี้สิน เพื่อประเมินฐานะการเงินที่แท้จริงของบริษัทการเงินว่ามีความมั่นคง และอยู่ในสภาพที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ได้เพียงใด ทั้งนี้รวมถึงการประเมินขีดความสามารถของฝ่ายจัดการอันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดด้วย

๒) ทำการตรวจสอบเพื่อติดตามดูว่า บริษัทการเงินได้ปฏิบัติตามกฎหมายรวมทั้งระเบียบ คำสั่ง และข้อแนะนำอื่น ๆ เพียงไร และการรายงานต่าง ๆ ของบริษัทการเงินตรงตามข้อเท็จจริงหรือไม่

การเริ่มเข้าตรวจสอบบริษัทการเงิน ณ สำนักงานหนึ่งสำนักงานใด ถือเป็นความลับอย่างยิ่งยวดที่จะไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า (Surprise Examination) ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เห็นสภาพที่แท้จริง โดยบริษัทผู้ถูกตรวจสอบมิได้มีเวลาแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือตกแต่งซ่อนเร้นได้ ปกติพนักงานเจ้าหน้าที่จะเริ่มเข้าตรวจสอบในตอนเช้าก่อนเวลา ๘.๓๐ น. ซึ่งเป็นเวลาเปิดทำงานบริษัท

เมื่อเริ่มเข้าตรวจสอบ สิ่งแรกที่พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องรีบกระทำก็คือ ตรวจนับเงินสดในมือ เพราะเป็นสินทรัพย์ที่บริษัทต้องใช้จ่ายในการเปิดดำเนินธุรกิจ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงจำนวนไปอย่างรวดเร็ว ลำดับในการตรวจสอบต่อไป คือตรวจสอบยอดเงินกู้ยืมแต่ละราย เพื่อเปรียบเทียบกับยอดรวมเงินกู้ยืมในบัญชีแยกประเภททั่วไป (General Ledger) และตรวจสอบสินทรัพย์ หนี้สิน

และกิจการอย่างอื่นต่อไปตามความเหมาะสม

การตรวจสอบบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ โดยปกติแล้ว ย่อมจะไม่ทราบว่าบริษัทเหล่านี้มีข้อผิดพลาดประการใดบ้าง ดังนั้น ผู้ตรวจสอบจึงมีหน้าที่รวบรวม หลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องของบัญชีและการปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบคำสั่งต่าง ๆ ของธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย ในการตรวจสอบบริษัทการเงินของพนักงาน เจ้าหน้าที่เพื่อรวบรวม หลักฐานนั้น ควรพิจารณาเลือกใช้วิธีการหรือเทคนิคการสอบบัญชีในการตรวจสอบให้เหมาะสม เพื่อค้นหาข้อผิดพลาดต่าง ๆ ในทางบัญชี

ฉะนั้น ในการตรวจสอบบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ นอกจากจะตรวจสอบตามรายการต่าง ๆ ที่ปรากฏในงบการเงินซึ่งได้แก่ รายการสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้ และรายจ่ายของบริษัทการเงินนั้นแล้ว ยังจะต้องตรวจสอบการดำเนินงานในด้านอื่น ๆ ของบริษัทควบคู่กันไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสิทธิภาพในการบริหารงาน ดังนั้น จึงพอจะแยกประเภทการตรวจสอบออกได้เป็น ๖ ประเภทดังนี้ คือ

๑. ตรวจสอบสินทรัพย์
๒. ตรวจสอบหนี้สิน
๓. ตรวจสอบทุน
๔. ตรวจสอบรายได้และค่าใช้จ่าย
๕. ตรวจสอบด้านอื่น ๆ
๖. ตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อแนะนำ

(๑) การตรวจสอบสินทรัพย์

ลักษณะของสินทรัพย์ของบริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ มีปรากฏตามแบบ บง. ๓ บล. ๒ และ บค. ๓ (ภาคผนวก ข.) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การตรวจสอบสินทรัพย์

๑. เพื่อพิสูจน์ว่าสินทรัพย์ต่าง ๆ ได้มีการบันทึกไว้ถูกต้องและมีอยู่ครบถ้วนหรือไม่

๒. เพื่อประเมินคุณภาพของสินทรัพย์ ให้ทราบคุณภาพและมูลค่าที่แท้จริง เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาความสามารถชำระหนี้คืนเจ้าหนี้ และการสั่งการให้ตัดบัญชีในกรณีที่ไม่ควรถือเป็นสินทรัพย์
๓. เพื่อตรวจสอบการได้มาหรือการมีไว้ซึ่งทรัพย์สินนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามกฎหมาย และเหมาะสมหรือไม่

๑. การตรวจสอบเงินสด

เมื่อเข้าตรวจสอบสิ่งแรกที่ผู้ตรวจสอบจะกระทำการตรวจสอบ คือ การนับเงินสด ทั้งนี้ เพราะเงินสดเป็นสินทรัพย์ที่เปลี่ยนมือง่าย และรายการเงินสดยังถือว่าเป็นรายการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นประจำวันของบริษัทแทบทั้งสิ้น การตรวจนับเงินสดมีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ว่า เงินสดในบัญชีนั้นมีการครบถ้วนและการตรวจสอบที่จะได้ผลนั้นควรเข้าตรวจนับทันที โดยมีให้บริษัททราบล่วงหน้า ซึ่งเป็นการป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ นอกจากนี้ก็ยังสามารถตรวจสอบรายการอื่นที่ถือเสมือนเงินสด ซึ่งได้แก่รายการเงินสดระหว่างเรียกเก็บ เช่น เช็คคืนหรือเช็คที่ยังไม่ได้ผ่านการหักบัญชี เป็นต้น

๒. การตรวจสอบเงินลงทุนในหลักทรัพย์

วัตถุประสงค์ในการตรวจสอบเงินลงทุนในหลักทรัพย์ก็เพื่อจะทราบนโยบายการลงทุนในหลักทรัพย์ว่าเป็นไปโดยเหมาะสมหรือไม่ บริษัทมีการลงทุนในหลักทรัพย์ประเภทใดบ้าง มีกรรมสิทธิ์ในหลักทรัพย์นั้นโดยสมบูรณ์ถูกต้องหรือไม่ มีการนำไปวางเป็นหลักประกันหรือติดภาระผูกพันอย่างไรหรือไม่ บริษัทมีรายได้จากการลงทุนในหลักทรัพย์แต่ละประเภทมากน้อยเพียงใด มีหลักทรัพย์ใดที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หรือมูลค่าที่แท้จริงต่ำกว่าราคาที่เราได้ไว้เพราะเหตุใด เป็นต้น นอกจากนี้ก็เพื่อจะตรวจสอบการปฏิบัติของบริษัทเกี่ยวกับการซื้อหรือมีไว้ซึ่งหลักทรัพย์บางประเภท เช่น หุ้นในบริษัทจำกัดว่าเกินกว่าอัตราส่วนที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่

การลงทุนในหลักทรัพย์หมายถึง การที่บริษัทการเงินนำเงินไปลงทุนเพื่อหาผลประโยชน์ นอกเหนือจากการให้กู้ยืมและให้เครดิตตามปกติ เช่น การซื้อหลักทรัพย์รัฐบาลหรือหุ้นบริษัทธุรกิจต่าง ๆ แต่ที่นิยมกันส่วนใหญ่เป็นหลักทรัพย์รัฐบาลไทย ซึ่งได้แก่ ตั๋วเงินคลัง (Treasury Bills)

และพันธบัตรรัฐบาล (Government Bonds) เพราะมีความเสี่ยงน้อยกว่าหลักทรัพย์ประเภทอื่น และสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่าย โดยเฉพาะพันธบัตรรัฐบาลสามารถนำไปขายในและนอกตลาดซื้อคืน เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เงินหรือนำไปวางเป็นหลักประกันการกู้ยืมจากสถาบันการเงินอื่นได้ นอกจากนี้หลักทรัพย์รัฐบาลไทยยังสามารถใช้ดำรงเป็นสินทรัพย์สภาพคล่องตามข้อกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทยได้อีกด้วย

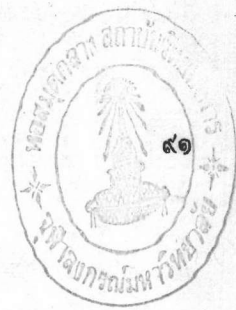
๓. การตรวจสอบการให้กู้ยืมและให้เครดิต

การให้กู้ยืมและให้เครดิตเป็นธุรกิจที่สำคัญของบริษัทการเงิน เพราะ เป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดรายได้สูงสุดยิ่งกว่าการประกอบธุรกิจประเภทอื่น และในขณะเดียวกันธุรกิจประเภทนี้ก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่กิจการได้มาก อันจะทำให้บริษัทต้องประสบปัญหาและความยุ่งยากทางการเงินขาดความมั่นคง จนกระทั่งไม่สามารถชำระหนี้ต่อบุคคลภายนอกได้ จนเป็นเหตุให้ต้องหยุดดำเนินกิจการได้ หากดำเนินนโยบายในการให้กู้ยืมและให้เครดิตผิดพลาด และการพิจารณาให้กู้ยืมหลวมขาดความรัดกุมเพียงพอ ฉะนั้นในการตรวจสอบการให้กู้ยืมเงินของบริษัทการเงินจึงจำเป็นต้องกระทำโดยละเอียดรอบคอบทุกด้านรวมถึงการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาต่างๆอย่างรัดกุมถี่ถ้วนทุกด้าน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของบริษัทการเงินเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้กู้ยืมแก่กรรมการและบริษัทในเครือของบริษัทการเงิน ซึ่งมักจะมีข้อกำหนดเป็นพิเศษผิดไปจากการให้กู้ยืมตามปกติ เช่น อัตราดอกเบี้ยต่ำ ไม่มีหลักประกันหรือมีหลักประกันแต่ไม่คุ้มหนี้ ตลอดจนการพิจารณาการให้สินเชื่อมิได้คำนึงถึงฐานะและความสามารถในการชำระหนี้ของลูกค้าเป็นหลัก ซึ่งอาจเป็นผลให้บริษัทมีลูกหนี้ด้อยคุณภาพในปริมาณสูง และก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ในการตรวจสอบเงินให้กู้ยืม และให้เครดิตของบริษัทการเงินอาจสรุปได้ดังนี้

ก) เพื่อจะได้ทราบว่าบริษัทการเงินได้นำเงินที่กู้ยืมจากประชาชนไปหาผลประโยชน์ในการให้กู้ยืมและให้เครดิตจำนวนรวมมาน้อยเพียงใด โดยเทียบเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตกับจำนวนเงินกู้ยืมหรือรับจากประชาชนทั้งสิ้น

ข) เพื่อจะได้ทราบนโยบายการให้กู้ยืมเงินของบริษัทว่ามีมุ่งไปในธุรกิจประเภทใด มีการให้กู้ยืมแก่ธุรกิจแต่ละประเภทเพื่อกระจายความเสี่ยงหรือไม่ การพิจารณาการให้กู้ยืมเป็นไป

โดยรัศมูรอบคอบ และถูกต้องตามหลักการบริหารสินเชื่อที่ดีหรือไม่

ค) วิเคราะห์และตีราคาเงินให้กู้ยืมและให้เครดิตของบริษัทการเงิน เพื่อทราบคุณภาพของลูกหนี้และมูลค่าของหลักประกันที่แท้จริง แล้วนำมาพิจารณาจัดชั้นคุณภาพของสินทรัพย์เป็น ๓ ประเภท คือ สินทรัพย์จัดชั้นสูง สินทรัพย์จัดชั้นสงสัย และสินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน และใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาความเพียงพอของเงินกองทุน หรือความสามารถในการชำระหนี้สิน

ง) เพื่อจะได้ทราบว่า บริษัทการเงินให้กู้ยืมเงินแก่ลูกหนี้โดยมีสัญญาหรือเอกสารเครดิตถูกต้องที่จะใช้เป็นหลักฐานการกู้ยืม และมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายกับลูกหนี้ทุกรายหรือไม่

จ) เพื่อให้ทราบว่า การให้กู้ยืมและให้เครดิตของบริษัทการเงินได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การให้สินเชื่อ และข้อกำหนดตามกฎหมายหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้กู้ยืมแก่กรรมการ

ฉ) เพื่อจะได้ให้คำแนะนำแก่บริษัทการเงินในการให้สินเชื่อ เพื่อให้การดำเนินงานมีความมั่นคงและมีระเบียบแบบแผนที่ดี

ในการพิจารณาให้กู้ยืมและให้เครดิต บริษัทการเงินก็ควรจะได้ทราบรายละเอียดของผู้กู้ให้มากที่สุด เช่น ประวัติและเรื่องราวของผู้กู้ ฐานะและกิจการของลูกหนี้ วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม แผนการชำระหนี้คืน ความสามารถในการชำระหนี้ หลักประกัน ตลอดจนภาวะเศรษฐกิจภาวะการค้า และสิ่งแวดล้อมต่างๆ อันอาจจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานและความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ทั้งในปัจจุบันและในระยะต่อไปด้วย

การให้กู้ยืมและให้เครดิตของบริษัทการเงินอาจจำแนกได้ดังนี้

- ๑) เงินให้กู้ยืม
- ๒) รัช้อลคเช็ค
- ๓) การให้เช่าซื้อ

หลังจากทำการตรวจสอบคุณภาพลูกหนี้แต่ละรายแล้วจะพิจารณาคุณภาพของลูกหนี้แต่ละรายด้วยการจัดแบ่งหนี้ออกเป็นชั้นต่างๆ โดยพิจารณาจากสภาพหนี้ที่ปรากฏในบัญชี เอกสาร หลักฐาน ประกอบกับคำชี้แจงของเจ้าหน้าที่ของบริษัทและข้อสนเทศที่ได้รับจากแหล่งอื่น

หนี้โดยคุณภาพจัดชั้นได้ดังนี้

๑. หนี้สูญ ได้แก่หนี้ที่เรียกให้ลูกหนี้ชำระคืนทั้งจำนวน เช่น หนี้ขาดสิทธิ เรียกร้อง ลูกหนี้อันล้มละลาย และได้รับส่วนแบ่งชำระหนี้ครั้งสุดท้ายแล้ว ลูกหนี้ถึงแก่กรรม หรือหายสาบสูญไม่มีทรัพย์สินจะชำระหนี้

๒. หนี้สงสัย หมายถึง หนี้ที่ไม่มีหลักประกันหรือมีหลักประกันแต่ไม่คุ้มหนี้ ซึ่งคาดว่าจะเรียกหนี้คืนได้ไม่ครบจำนวนในที่สุด เนื่องจากกิจการค้าของลูกหนี้ประสบกับผลขาดทุนติดต่อกันมาหลายปี หรือความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้อ่อน

๓. หนี้ต่ำกว่ามาตรฐาน หมายถึง หนี้ที่เสี่ยงต่อการเรียกเก็บไม่ได้หรือไม่คุ้มหนี้ หากบริษัทจะเรียกให้ชำระหนี้ในทันทีทันใด ได้แก่หนี้ที่ถึงแม้ว่าจะไม่เข้าข่าย "หนี้สงสัย" ในระยะนั้น แต่วินิจฉัยได้ว่าเป็นหนี้ที่มีการเสี่ยงโดยไม่สมควร

(๒) การตรวจสอบหนี้สิน

ลักษณะของหนี้สินของบริษัท เงินทุน บริษัทหลักทรัพย์และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์มีปรากฏตามแบบ บง. ๓ บล. ๒ และ บค. ๓ (ภาคผนวก ข) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การตรวจสอบหนี้สิน

๑. พิสูจน์ว่าหนี้สินต่างๆ มีการบันทึกไว้ในบัญชีถูกต้องครบถ้วนตามประเภทบัญชีหรือไม่
๒. พิจารณาว่าเป็นหนี้สินเกี่ยวกับการดำเนินงานธุรกิจอย่างไรหรือไม่
๓. ตรวจสอบว่าหนี้สินที่ปรากฏในบัญชีนั้น เป็นหนี้สินที่แท้จริงของบริษัทที่มีราคาหรือมูลค่าที่แท้จริงเพียงไร ซึ่งเป็นภาวะที่บริษัทจะต้องปลดเปลื้องให้เสร็จสิ้น
๔. ตรวจสอบว่ามีหนี้สินใดบ้างที่บริษัทต้องรับผิดชอบ แต่ยังไม่ได้มีการบันทึกบัญชีไว้
๕. ตรวจสอบการดำเนินงานด้านหนี้สินของบริษัทว่าเป็นไปตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดหรือเป็นไปตามกฎหมายหรือไม่

การตรวจสอบเงินกู้ยืม

แหล่งเงินทุนที่สำคัญของบริษัทการเงินได้แก่เงินกู้ยืมหรือรับเงินจากประชาชน ซึ่งกระทำในลักษณะของตั๋วสัญญาใช้เงิน นอกจากนี้ก็ได้แก่ เงินเบิกเกินบัญชี เงินกู้ยืมจากสถาบันการเงิน และการขายลด เช็ค เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินธุรกิจของบริษัทการเงินนั้น มักจะมีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงินเพื่อนำไปเป็นทุนหมุนเวียนหรือให้สินเชื่อต่อ หรือในบางกรณีก็เพื่อพยุงบฐานะสภาพคล่อง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยเงินกู้ยืมดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบก็เพื่อจะดูสภาพหนี้สินของบริษัทการเงิน หลักฐานการกู้ยืม ความสมบูรณ์ของเอกสาร โครงสร้างของเงินกู้ยืม และดูว่ามีปริมาณที่เหมาะสมหรือไม่ เช่น ต้องการทราบวงเงินกู้ยืม กำหนดเวลา อัตราดอกเบี้ย และหลักประกัน หรือเงื่อนไขต่างๆ ตลอดจนการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการกู้ยืม เป็นต้น

(๓) การตรวจสอบส่วนของผู้เจ้าของ (ทุน)

วัตถุประสงค์การตรวจสอบทุน

๑. ตรวจสอบทุนที่ชำระแล้วนั้นเป็นจริงหรือไม่ มีหุ้นชนิดใดบ้าง
๒. ตรวจสอบโครงสร้างของทุนว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง การจัดสรรกำไร การจ่ายเงินปันผล การตั้งสำรอง เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่
๓. ตรวจสอบว่ามีผู้ถือหุ้นตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่
๔. เพื่อประเมินฐานะความเพียงพอของเงินกองทุนของบริษัทว่าสามารถคุ้มครองต่อเจ้าหนี้ได้เพียงไร
๕. ตรวจสอบการลดหรือการเพิ่มทุน(ถ้ามี) ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไข หรือได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยหรือไม่

วิธีการตรวจสอบทุน สรุปโดยสังเขปดังนี้

๑. ตรวจสอบจากรายงานการประชุมผู้ถือหุ้น ว่ามีมติให้ลดหรือเพิ่มทุนหรือไม่ (ถ้ามี) การกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติอย่างไร
๒. ตรวจสอบการรับชำระค่าหุ้น โดยตรวจจากเอกสารที่เกี่ยวข้องว่าได้มีการรับชำระค่าหุ้นจริงหรือไม่

๓. ตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นว่ามีผู้ใดถือหุ้นของบริษัทบ้าง และถือหุ้นคนละเท่าใด เป็นไปตามกฎหมายกำหนดหรือไม่ คือตามกฎหมายกำหนดให้มีการกระจายหุ้นไปยังประชาชนโดยให้แต่ละคนถือหุ้นไม่เกินร้อยละ ๐.๖ ของจำนวนหุ้นทั้งหมด โดยตรวจสอบจากทะเบียนผู้ถือหุ้น

(๔) การตรวจสอบรายได้และค่าใช้จ่าย

ในปัจจุบันนี้งบกำไรขาดทุนมีความสำคัญมากขึ้นในด้านการบริหารงาน การตรวจสอบรายได้และค่าใช้จ่ายจึงมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อธุรกิจ เพราะจะช่วยให้ทราบถึงการดำเนินงานของธุรกิจว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงไร ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการหารายได้ให้มากกว่ารายจ่าย ถ้าการหารายได้น้อยกว่ารายจ่าย ผลก็คือขาดทุน อาจจะมีสาเหตุมาจากใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ลงทุนในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ เช่น การให้กู้ยืมโดยไม่มีดอกเบี่ยรับ หรือมีอสังหาริมทรัพย์ที่ได้จากการชำระหนี้ เป็นจำนวนมาก หรือลงทุนซื้อที่ดินสร้างที่ทำการและเครื่องตกแต่งสำนักงานมากเกินไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งมีสินทรัพย์ด้อยคุณภาพที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จำนวนมาก เป็นต้น

ลักษณะของรายได้และค่าใช้จ่ายของบริษัท เงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัท
เครดิตฟองซิเอร์ปรากฏตามงบกำไรขาดทุน (ภาคผนวก ข.)

วัตถุประสงค์การตรวจสอบรายได้และค่าใช้จ่าย

๑. เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องในการบันทึกบัญชีด้านรายได้และค่าใช้จ่ายว่าถูกต้องทั้งจำนวนและประเภทบัญชีหรือไม่
๒. เพื่อตรวจสอบอำนาจในการอนุมัติการจ่ายเป็นการจ่ายในเรื่องของกิจการหรือไม่ การจ่ายนั้นมีความเหมาะสมและสมควรหรือไม่เพียงใด
๓. เพื่อตรวจสอบความสามารถในการหารายได้ของบริษัทว่าเป็นอย่างไร ดีขึ้นหรือเลวลง โดยเทียบกับรายได้ของปีก่อนๆ หรือเปรียบเทียบกับธุรกิจประเภทเดียวกัน
๔. ตรวจสอบรายได้และค่าใช้จ่ายเป็นรายได้จริง และค่าใช้จ่ายจริงของบริษัทหรือไม่
๕. ตรวจสอบรายได้เกิดขึ้นจริง มีการตั้งรายได้ค้างรับไว้หรือไม่ เช่น ตรวจสอบค่าธรรมเนียมรับ ค่าบริการรับ เป็นต้น

๖. ตรวจสอบรายได้จากหลักทรัพย์ว่ามีหลักทรัพย์ชนิดใดให้อัตราดอกเบี้ยเท่าไร หรือเงินปันผลร้อยละเท่าไร ถูกต้องตามธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดหรือไม่

(๕) การตรวจสอบด้านอื่นๆ

นอกจากตรวจสอบรายการสินทรัพย์ หนี้สิน รายได้และค่าใช้จ่ายแล้ว เจ้าหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทยยังจะต้องทำการตรวจสอบด้านอื่นๆ ประกอบด้วย เพื่อให้ผลของการตรวจสอบมีประสิทธิภาพในอันที่จะทำให้การประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัท เงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ถูกต้องมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การตรวจสอบในเรื่องนี้อาจได้แก่

๑. การตรวจสอบเกี่ยวกับการประกันภัยในสินทรัพย์ของบริษัท เพื่อทราบว่าบริษัทได้มีการเอาประกันคุ้มครองทรัพย์สินไว้เพียงพอหรือไม่
๒. การตรวจสอบบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของผู้ถือหุ้นที่สำคัญๆ
๓. ตรวจสอบระบบบัญชี และการควบคุมภายในของบริษัทว่ามีความเหมาะสมและรัดกุมเพียงพอ

เมื่อประเมินจากผลการตรวจสอบในด้านต่างๆ โดยครบถ้วนแล้ว จะช่วยให้สามารถประเมินฐานะและการดำเนินงานของบริษัท อันได้แก่ประสิทธิภาพในการจัดการของบริษัทในที่สุด

(๖) การปฏิบัติตามกฎหมายและข้อ เสนอแนะ

การตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อ เสนอแนะของเจ้าหน้าที่ควบคุมบริษัทการเงินเป็นหน้าที่สำคัญของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะต้องกระทำโดยละเอียดถี่ถ้วนเป็นพิเศษ ผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องมีไหวพริบ และความรู้ความชำนาญเป็นอย่างดี จึงสามารถกระทำได้ผล โดยจะต้องมีการตรวจสอบบัญชีและหลักฐานที่เกี่ยวข้องแต่ละรายการที่คัดเลือกและทดสอบ เช่น อัตราดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม และผลประโยชน์อื่นในการจ่ายและเรียกเก็บ

การตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย เฉพาะในด้านที่สำคัญมีดังนี้

๑. การดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง

๒. การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องตามกฎหมาย
๓. การจ่ายและการเรียกเก็บดอกเบี้ย
๔. การปฏิบัติฝ่าฝืนข้อห้าม เช่น การให้กู้ยืมรายใหญ่ ให้กรรมการของบริษัทกู้ยืมเงิน การซื้อหรือมีไว้ซึ่งอสังหาริมทรัพย์โดยมิได้ใช้ประโยชน์ในธุรกิจหรือ

เกี่ยวกับพนักงาน

สรุป

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในการตรวจสอบจะให้ความสนใจเกี่ยวกับปัญหาฐานะสภาพคล่อง (Liquidity) ความสามารถในการชำระหนี้ (Solvency) ความสามารถในการหารายได้ (Earnings) การจัดการ (Management) และการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อแนะนำ

(๗) วิธีปฏิบัติหลังการตรวจสอบ

เมื่อตรวจสอบกิจการสินทรัพย์ หนี้สิน และการดำเนินงานอื่นๆ โดยตลอดครบถ้วนตามความจำเป็นแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะดำเนินการขั้นตอนไปดังนี้

๑) สรุปผลการตรวจสอบ รวมทั้งแจ้งข้อสังเกตต่างๆ ตามความเห็นเกี่ยวกับฐานะและการดำเนินงานให้ผู้บริหารสูงสุดของบริษัทได้ทราบ พร้อมทั้งรับฟังคำชี้แจงและความเห็นของเจ้าหน้าที่ เพื่อพิจารณาประกอบการทำรายงานการตรวจสอบและข้อแนะนำเป็นทางการต่อไป และจัดทำบันทึกสรุปผลการตรวจสอบให้เจ้าหน้าที่ของบริษัททราบ พร้อมทั้งขอให้แจ้งข้อคลาดเคลื่อน หรือขาดตกบกพร่อง (ถ้ามี) ในเวลาอันสมควร

๒) ออกหนังสือถึงประธานกรรมการบริษัท แจ้งผลการตรวจสอบฐานะและการดำเนินงานที่มีปัญหา รวมทั้งแจ้งคำสั่งและข้อแนะนำให้ปรับปรุงแก้ไข หรือให้ชี้แจงเหตุผลและข้อเท็จจริงในการดำเนินงานด้านหนึ่งด้านใดที่มีปัญหาตามควรแก่กรณีด้วย

(๘) อำนาจในการสั่งการแก้ไข

๑. กรณีที่เป็นผลสืบเนื่องจากการตรวจสอบ

มาตรา ๒๖^๑ ในการตรวจสอบบริษัทเงินทุนใด หากธนาคารแห่งประเทศไทย เห็นว่าบริษัทเงินทุนนั้น

- (๑) จัดทำบัญชีไม่เรียบร้อย หรือไม่ทำให้เสร็จภายในเวลาอันสมควร
- (๒) จัดความสัมพันธ์ของระยะเวลาการกู้ยืมเงินจากประชาชนกับระยะเวลา ในการเรียกคืนเงินให้กู้ยืมหรือลงทุนไม่เหมาะสมหรือ
- (๓) ให้กู้ยืมเงินแก่หรือลงทุนในกิจการที่บริษัทเงินทุน กรรมการผู้จัดการ หรือ พนักงาน หรือบุคคลผู้มีอำนาจในการจัดการของบริษัทเงินทุนนั้นมีผล ประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือให้กู้ยืมเงินแก่ผู้ถือหุ้นของบริษัทเงินทุนนั้น ในปริมาณเกินสมควร หรือมีเงื่อนไข หรือข้อกำหนดพิเศษผิดไปจากปกติ
- (๔) กระทำการที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวม

ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจสั่งให้บริษัทเงินทุนนั้นแก้ไขการกระทำดังกล่าว หรือกระทำการตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นสมควรภายในเวลาที่กำหนด

๒. กรณีทั่วไป

ในกรณีที่ธนาคารแห่งประเทศไทย เห็นว่าบริษัทใดมีเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ ประโยชน์ของประชาชน ธนาคารแห่งประเทศไทยมีอำนาจสั่งให้บริษัทนั้นดำเนินการแก้ไขฐานะหรือ การดำเนินงานให้ เป็นไปตามมาตรฐานและภายในระยะเวลาที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด หรือ เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยได้สั่งให้แก้ไขดังกล่าวแล้ว บริษัทไม่ดำเนินการ ธนาคารแห่งประเทศไทย ด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งให้บริษัทถอดถอนประธานกรรมการ กรรมการ หรือผู้จัดการ ผู้เป็นต้นเหตุโดยตรงที่ทำให้บริษัทมีฐานะ หรือการดำเนินงานอยู่ในลักษณะดังกล่าว

ในกรณีที่รัฐมนตรี เห็นว่าบริษัทใดมีฐานะหรือการดำเนินงานอยู่ในลักษณะอันอาจ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ประโยชน์ของประชาชน รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งควบคุม บริษัทหรือเพิกถอนใบอนุญาต แต่ในกรณีที่บริษัทดำเนินการแก้ไขการบริหารงานให้ถูกต้อง หรือดำเนินการอื่นใดตามคำแนะนำของรัฐมนตรีภายในระยะเวลาที่รัฐมนตรีกำหนด รัฐมนตรีจะยังไม่สั่งควบคุม บริษัทนั้น หรือยังไม่สั่งเพิกถอนใบอนุญาตก็ได้ ในกรณีนี้รัฐมนตรีจะกำหนดเงื่อนไขใดๆ เพื่อประโยชน์ ในการแก้ไขฐานะหรือการดำเนินงานของบริษัทนั้นให้บริษัทนั้นต้องปฏิบัติตามด้วยก็ได้

^๑พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์

ทั้งนี้ เป็นไปตามนัยบทบัญญัติมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน
ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. ๒๕๒๒